

TRACTATUS TERTIUS.

50

quæ idem objectum per modum puri termini & correlativi attingit. Prima prius in objecto intellegitur, unde aliam fundat, quæ actibus humanis realiter inhæret, & de ista loquitur S. Thomas, cùm ait quod *relatio in finem inhæret actioni*. Potest hoc explicari exemplo scientiarum, quæ duplē dicunt habitudinem ad objectum, unam transcendentalē, per quam specificantur; alteram predicationalem, quæ est mensurabilis ad mensuram, & ad tertium genus pertinet, ac priorē ut rationem fundandi presupponit; unde licet prima non inhæret subjecto, bene tamen secunda.

CAPUT X.

De speciebus moralitatis.

1. **M**Orale genus de quo capite præcedenti tractatum est, dividitur in duas species bonitatem scilicet & malitiam moralem: Bonitas moralis consistit in respectu transcendentali ad objectum ut consonum regulis morum, ut evidenter colligitur ex principijs capite præcedenti statutis. Cùm enim bonitas sit species moralitatis, debet ex parte generis importare idipsum quod importat moralitas, subindeque modum illū habitudinis in quo moralitas essentiam collocavimus. Ex parte vero differentiæ, nihil aliud potest addere, nisi quod talis habitudo sit ad objectum ut consonum regulis morum; tum quia per hoc distinguitur à malitia, que respicit objectum dissonum: tum etiam quia bonitas cuiuslibet rei est conformitas cum sua regula, ac proinde bonitas actus humani, debet esse conformitas cum regula talis actus, quæ est recta ratio.

2. Confirmatur: Bonitas moralis, cùm pertinet ad genus mensurabilis & regulabilis per regulas morum, & mensurabile, ut tale, dicat ordinem ad mensuram, non potest consistere in modo absoluto, actui humano superaddito, sed solum in aliquo respectu ad ipsius mensuram: Sed talis respectus non est rationis, ut constat ex dictis capite præcedenti, neque prædicamentalis, cùm non tendat ad terminum sub ratione puri termini, sed illū per modum specificativi & causa formalis extrinsecæ respiciat, & interdum tendat in objectum non existens, sicut cùm quis apperit bonum possibile: Ergo solum potest esse respectus transcendentalis ad objectum ut consonum regulis morum.

3. Objicies: D. Thom. h̄c q. 18. art. 1. explicans essentiam bonitatis moralis, non meminit talis respectus seu habitudinis, sed collocat illam in plenitudine essendi, ut scilicet actioni humanae nihil deficit ex his quæ suo esse congruant, cuiusmodi sunt debitus finis, debita quantitas, debitus locus &c. Ergo nō in tali respectu seu habitudine sed in horū collectione, prædicta bonitas cōsistit.

4. Confirmatur: Idem S. Doctor ibidem parificat bonitatem moralem cum naturali: Sed ad bonitatem & perfectionem in rebus naturalibus, non est necesse aliud ponere quam collectionem omnium eorum quae ad rei integratatem & plenitudinem requiruntur & debent concurrere, ut constat inductione in quacumque re naturali, ut homine, equo, flore, &c. quæ tunc habent bonitatem & perfectionem, cùm nihil illis defit ex his quæ ad eorum integratatem & plenitudinem necessaria sunt: Ergo similiter bonitas moralis actuū humanorum cōsistit in collectione om-

nium quæ ad eos requiruntur, sine ordine vel habitudine superaddita.

5. Ad objectionem respondeo quod quando S. Thomas dicit bonitatem moralem actuū humanorum cōsiderere in plenitudine essendi, quam cōstituit in collectione objecti, finis, & circumstantiarum debituarum, non loquitur in sensu formalis, sed causalī, & solum intendit quod habitudo ad objectum consonum rationi, in qua bonitas moralis formaliter cōsistit, necessariō presupponit in actu morali debitum objectum, finem & circumstantias, eaque omnia exigit ad hoc ut in tali actu resultet. Unde exemplum quod assert de bonitate physica, tenet quantum ad aliquid, non quantum ad omnia. Paritas in eo cōsistit, quod sicut ad hujusmodi habitudinem requiritur quod res habeat omnes per se actiones & formas sibi debitas secundum exigentiam propriae naturæ, & qualibet deficiente res ex ea parte dicitur mala & imperfecta; ita ad bonitatem humanae actionis opus est omnibus quæ recta ratio postulat, & per quaecumque defectum & carentiam illorum, redditum mala & peccaminosa. Ratio autem discriminis est, quia in rebus absolutis, qualis est substantia, regula bonitatis non est aliquid extrinsecum, sed ipsum subiectum, & propterea tota bonitas sumitur ex convenientia ad illud, neque est aliud præter ipsas formas quæ subiecto convenient. In actionibus vero quantum totum esse est in ordine ad objectum, tota bonitas est respectiva, & propterea aliud est quod requiritur per modum termini, ut talis bonitas resultet, scilicet objectum convenientis, finis rectus, & circumstantiae debitæ, & aliud ipsa bonitas quæ ex illorum collectione & concurrentia in actu humano consurgit. Ex quo pater responsio ad Confirmationem.

6. Ex dictis de bonitate morali facilè colligitur quid si dicendum de malitia morali, quæ est altera species moralitatis illi opposita; supposito enim quod talis malitia cōsistat in positivo (ut magis communiter docent Theologi, & ostendimus in tractatu de peccatis) non potest in alio cōsistere, quam in habitudine transcendentali ad objectum ut dissonum regulis morum; cùm debeat in ratione generica moralitatis convenire eam bonitate, subindeque secundum gradum genericum importare habitudinem illam in qua moralitas formaliter cōsistit; in ratione vero specifica debet cōstitui per habitudinem ad objectum, oppositam ei quæ cōstituit bonitatem moralē: Unde cùm bonitas moralis cōsideratur per habitudinem ad objectum ut consonum regulis morum; malitia moralis debet cōstitui per ordinem transcendentalē ad objectum, ut illis dissonum ac disforme. De quo fūsius in tractatu de peccatis cap. 8.

7. Quæres, an actus indifferentes ex objecto & secundum suam speciem, ut levare festucam, colligere flores, & similia, sint verè morales, subindeque indifferentia sit aliqua species moralitatis, media inter bonitatem & malitiam?

Respondeo illos posse dici morales initiativæ & radicaliter, quatenus ex deliberata voluntate procedunt, & ex fine aut circumstantijs possunt induere moralitatem, & in hoc sensu D. Thom. q. 2. de malo art. 5. illos appellare morales secundum suam speciem; illos tamen non esse morales formaliter, & completere, quia moralitas formalis & completa sumitur ex subjectione ad leges, quæ sunt regulæ moralitatis actuū humanorum, ut cōstat ex dictis capite præcedenti:

Actus

DE ACTIBUS HUMANIS.

51

Actus vero ex objecto & specie indifferentes, non cadunt sub lege positivæ, sed tantum negatiue; in quantum lex non curat de ipsis, & ab illis statim dispositionem retrahit, quod ad moralitatem non sufficit.

8. Dices: D. Thomas infra q. 92. art. 2. ait quod lex habet tres actus, scilicet prohibere, præcipere, & permittere. Et addit: *Sunt autem tres differentiae actuum humanorum. Quidam autem sunt actus malorum ex genere, sicut actus visiosi, & respectu horum lexis habet prohibere. Quidam vero ex genere suo sunt actus indifferentes, & respectu horum lexis habet permittere: Ergo circa actus indifferentes datur aliquis specialis actus legis, scilicet permisso.*

9. Confirmatur: Nihil est in rerum natura, sive malum, sive bonum, sive indifferens, quod non cadas sub lege æternæ, quæ est prima regula totius moralitatis: Ergo actus indifferentes sunt subiecti saltu legi æternæ.

9. Pro solutione hujus argumenti sciendum est, permittere dici actum legis positivum & negativum. Dicitur actus positivus, uno tantum modo, quando scilicet lex dispensat in aliquo quod debebat fieri, v.g. in recitatione officij, in jejamo, & similibus quæ lex præcipit, & in quibus superior ex juxta & legitima causa dispensat. Dicitur vero actus negativus quadrupliciter. Primo quando lex non præcipit quod melius est: Sic matrimonium dicitur permisso, quia virginitas non est in precepto. Secundo quando lex non prohibet: sic convolare ad secundas nuptias dicitur permisso, quia non est prohibitum. Terzi quando aliquid non impedit, cum possit: sic Deus dicitur permittere peccatum, quia illud non impedit. Quartu quando lex non puniit aliquod malum ad vitandum deterius. Quando ergo D. Thomas docet permittere esse actum legis, vel loquitur de permissione positiva, quæ lex dispensat in aliquo quod erat prohibitum, & non liberari fieri, illudque permittit, v.g. comedere carnes tempore quadragesimæ, aut nubere cum consanguinea in secundo gradu, qui actus non sunt indifferentes, sed boni, cum sint conformes legi dispensanti, & tollenti ab objecto deformitatem quam a illis haberet. Vel loquitur de actu negativo, qui non sufficit ad moralitatem, cùm ad eam requiratur, ut actus positivæ legi subiectas sit.

10. Ad confirmationem distinguendam est antecedens: Nihil est quod non cadas sub lege æternæ, ut est ratio divina providentia, & in ordine ad Deum, transeat. Quod non cadas sub lege æternæ, prout est regula voluntatis creatæ, ac proinde in ordine ad nos, negatur. Enimvero lex æternæ potest considerari: vel ut est ratio divina voluntatis, quæ regulantur actus ipsius Dei in productione & gubernatione creaturatum; vel ut medio dictamine rationis participatur a nobis, & applicatur ad regulandum actus nostros, prout a nobis liberè exercentur. Primo modo sub illa cadunt omnia quæ sunt in rerum natura, sicut omnia cadunt sub providentia & voluntate divina. Secundo autem modo ea solū cadunt sub illa quæ cadunt sub hominis potestate, secundum quod de illis ratio dictat esse ab homine facienda; & quia de indifferentibus secundum se nihil dictat, id est prout sic non cadunt sub predicta lege, atque adeo ex habitudine ad illam non recipiunt aliquam speciem moralitatis.

11. Ex his intelliges, indifferentiam non esse aliquam speciem moralitatis, medium inter boni-

Pars II.

E 2 dicimus,

CAPUT XI.

De principijs moralitatis actuū humanorum.

1. **T**ria sunt principia moralitatis actuū humanorum, nempe objectum, circumstantia, & finis, de quibus breviter hic agendum est.

§. I.

Prima & specifica moralitas actuū humanorum sumitur ex objecto.

2. Probatur ratione D. Thom. h̄c art. 2. Siccut in naturalibus prima & specifica bonitas rei naturalis sumitur ex forma quæ dat illi speciem, ita in moralibus prima & specifica bonitas moralis attendi debet ex forma quæ dat speciem actuū humano: Sed objectum se habet ut forma dans speciem actuū morali: Ergo ab eo sumitur prima & specifica bonitas moralis in actuū humanis. Major patet, Minor probatur. Omnis motus & via ad terminum, respicit ipsum tanquam propriam formam, quia comparatur ad eum veluti potentia ad actum, & sicut determinabile ad determinativum: Sed actus est essentialiter via & tendentia in objectum: Ergo illud se habet ut forma dans illi speciem.

3. Confirmatur: Actus humanus, tam in esse moris, quam in esse physico consideratus, est essentialiter respectivus: Ergo debet sumere primā suā moralitatis speciem ab eo quod primariō respicit: Sed priū quod respicit est objectum, circumstantia enim attingit tantum secundariō & ex consequenti: Ergo sumit primā suā moralitatis speciem ab objecto, non quidem in esse rei, sed in esse moris considerato, cùm diversi actus voluntatis, quorum unus est bonus, & alter malus, possint ferri in idem objectum in esse rei & entitativo: nam eadem pecunia potest esse objectum furti & restitutionis, idem cibus objectum gulae & temperantiae, eadem foemina matrimonio conjuncta objectum adulterij & actus conjugij. Quemadmodum in scientijs eadem conclusio, ut attingitur & demonstratur per diversa media, pertinet ad diversas scientias. Unde sicut unitas scientiarum sumitur ab objecto, non in esse rei, sed in esse scibilis spectato; ita prima & specifica actuū humanorum moralitas est ex objecto, non in esse rei, sed in esse moris, & ut consonat vel dissonat recte rationi, considerato.

4. Observandum tamen est, quod quando